

MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA (MUHBA)
Plaça del Rei, s/n.
08002 Barcelona
Tel.: 93 256 21 00
Fax: 93 315 09 57
museuhistoria@bcn.cat
www.museuhistoria.bcn.cat/quarhis

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

| BARKENO | BARCINO | BARCINONA | BARŠALŪNA | BARCELONA

quarhis
ÈPOCA II · ANY 2014 · N.10 · ISSN 1699-793X
256 PÀGINES · BARCELONA

Editor:

Museu d'Història de
Barcelona (MUHBA)
Institut de Cultura
Ajuntament de Barcelona

Director MUHBA:

Joan Roca i Albert

Direcció Quarhis:

Julia Beltrán de Heredia

Secretària de redacció:

Vanesa Triay

Consell de redacció:

Xavier Aquilué (MAC)
Julia Beltrán de
Heredia (MUHBA)
Josep Guitart (UAB)
Josep M. Gurt (UB)
Albert López (DiBa)
Magí Miret (GC)
Carme Miró (ICUB)
Miquel Molist (UAB)
Isabel Rodà (UAB)

Avaluadors externs:

Luis Caballero Zoreda
Carmen Fernández Ochoa
Sauro Gelichi
Jean Guyon
Simon Keay
Bernat Martí
Lucy Vallauri
Desiderio Vaquerizo
Giuliano Volpe

Control gràfic:

Emili Revilla

Disseny gràfic:

PFP
(Quim Pintó,
Montse Fabregat)

Realització:

Edicions Hipòtesi, SL

Impressió:

Índice Arts Gràfiques, SL

Imatges de la coberta:

El Born CC-Pep Parer
i Ignasi Camps

ISSN

1699-793X

Dipòsit legal

B-9715-2005

© dels textos els autors
© de l'edició

**Museu d'Història
de Barcelona**

Institut de Cultura,
Ajuntament de Barcelona
Plaça del Rei, s/n
08002 Barcelona
Tel.: 93 256 21 00
Fax: 93 315 09 57
[www.museuhistoria.bcn.
cat/quarhis](http://www.museuhistoria.bcn.cat/quarhis)

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

| BARKENO | BARCINO | BARCINONA |
| BARŠALŪNA | BARCELONA |

quarhis

ÈPOCA II·ANY 2014·NÚM.10·ISSN 1699-793X
256 PÀGINES · BARCELONA

SUMARI
SUMARIO
SUMMARY
SOMMAIRE

9-11 PRESENTACIÓ

JOAN ROCA I ALBERT

12-13 EDITORIAL

JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO

EL BORN, UNA CIUTAT SOTA UN MERCAT

16-28 EL BORN I EL CONEIXEMENT HISTÒRIC

ALBERT GARCIA ESPUCHE

30-55 EL JACIMENT ARQUEOLÒGIC DE L'ANTIC MERCAT DEL BORN.

LA SEVA DARRERA FASE D'ÚS (1700-1717)

PERE LLUÍS ARTIGUES CONESA I ANTONI FERNÁNDEZ ESPINOSA

56-68 EL BORN I LA CULTURA MATERIAL DE 1700

JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO

70-93 EVOLUCIÓ GEOMORFOLÒGICA DEL BARRI DE LA RIBERA EN ÈPOQUES HISTÒRIQUES

RAMON JULIÀ BRUGUÉS I SANTIAGO RIERA MORA

NOTES I ESTUDIS

96-121 ESCULTURES ROMANES DE *BARCINO*

MONTSERRAT CLAVERIA NADAL I EVA M. KOPPEL GUGGENHEIM I ISABEL RODÀ DE LLANZA

122-139 LA REPRESENTACIÓ DEL RAPTO DE GANÍMEDES EN LA HABITACIÓ 3 DE LA *DOMUS*

DE AVINYÓ (BARCELONA): UN *UNICUM* EN LA PINTURA PROVINCIAL ROMANA

ALICIA FERNÁNDEZ DÍAZ I LORENZO SUÁREZ ESCRIBANO

140-162 LA MURALLA ROMANA DE BARCELONA, UNA EMPRESA DE FINALS DEL SEGLE III

ALESSANDRO RAVOTTO

164-179 EL PRIMER TESTIMONI ARQUEOLÒGIC DE LA PESTA NEGRA A BARCELONA:

LA FOSSA COMUNA DE LA BASÍLICA DELS SANTS MÀRTIRS JUST I PASTOR

JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO I IRENE GIBRAT PINEDA

173 ANNEX 1. Estudi de les restes tèxtils dels enterraments de la fossa

de la Basílica dels Sants Màrtirs Just i Pastor de Barcelona

SÍLVIA CARBONELL BASTÉ

178 ANNEX 2. Estudi de la composició de les mostres de teixit dels enterraments

de la fossa de la Basílica dels Sants Màrtirs Just i Pastor de Barcelona

ENRIC CARRERA I GALLISSÀ

180-199 LA SÉPULTURE MULTIPLE DE LA BASILIQUE DES SAINTS MARTYRS

JUST ET PASTOR : BIO-ARCHÉOLOGIE DES RESTES HUMAINS

SACHA KACKI I DOMINIQUE CASTEX

NOTICIARI

202-204 PROJECTE PREHISTÒRIA AL PLA DE BARCELONA

205-206 LA MURALLA ROMANA EN EL MARC DEL PLA *BARCINO*. PROJECTES I RESULTATS DE L'ANY 2013

207-208 PLA *BARCINO*. LA BASÍLICA DELS SANTS MÀRTIRS JUST I PASTOR: LA CIUTAT CRISTIANA I VISIGODA

209-211 IMPACTE TECNOLÒGIC EN EL NOU MÓN COLONIAL.

CANVI CULTURAL EN ARQUEOLOGIA I ARQUEOMETRIA CERÀMICA (TECNOLONIAL)

213-215 BIBLIOGRAFIA PUBLICADA SOBRE ARQUEOLOGIA DE BARCELONA

217-227 TEXTOS EN CASTELLANO. SÍNTESIS

229-238 ENGLISH TEXT. SUMMARY

239-250 TEXTES EN FRANÇAIS. RÉSUMÉ

251-255 NORMES DE PRESENTACIÓ D'ORIGINALS A QUARHIS

NOTICIARI

En el marc del projecte Pla *Barcino* i del conveni entre l'Ajuntament de Barcelona i la Basílica dels Sants Màrtirs Just i Pastor¹, l'any 2013 s'ha dut a terme una nova campanya arqueològica programada. L'església gòtica, situada al centre de la ciutat vella i que havia estat catedral en època visigoda, és una de les esglésies més antigues de la ciutat.

ACTUACIÓ L'ANY 2013

En aquesta campanya, s'ha pogut localitzar l'absis de la capçalera i unes estructures de la nau de la basílica antiga, que podem situar cronològicament a principis del segle VI.

L'absis presenta, en un nivell inferior, un àmbit soterrat de 2,20 m d'alçada. Es tracta d'una cripta, segurament de caràcter funerari, una *confessió*: un espai subterrani destinat a acollir la tomba d'un (o de més d'un) personatge destacat vinculat a la comunitat cristiana del moment.

Enmig de l'absis hi ha un element molt singular, una petita finestra, *fenestella confessionis*, perquè els fidels poguessin mirar a l'interior de la *confessio* soterrada i orar. També s'ha de considerar la possibilitat que aquest indret hagués guardat relíquies venerades. En qualsevol cas, les seves característiques ens indiquen que devia ser un espai accessible però no de circulació per als fidels. Les estructures de la basílica amb la cripta es troben en molt bon estat de conservació, ja que resta dempeus una alçada de més de 3 m.

La *fenestella confessionis*—situada arran de terra— devia complir la funció de donar una mica de llum a l'interior per poder veure des de fora de la basílica el lloc venerat. La finestra té forma de petita espiullera, com les finestres que podem veure al palau episcopal de Barcelona o a l'edifici cruciforme funerari de la presó de Sant Vicent (València), tots dos edificis aixecats al segle VI.

Per ara no s'han trobat enterraments contemporanis del moment de la construcció *in situ* (cosa que no és estranya

Figura 1
Església gòtica dels Sants Just i Pastor.

tenint en compte les remocions que va patir l'edifici gòtic als segles XVIII i XIX), però hem de recordar els fragments de dos sarcòfags trobats pels entorns de l'església que han de pertànyer a inhumacions "privilegiades" vinculades a la basílica antiga.

El caràcter funerari de la cripta es manté a l'alta edat mitjana, ja que la coneguda tomba de Witiza de l'any 889-890 va ser ubicada a la cripta.

La tomba va ser descoberta en fer-se un vas funerari l'any 1723 sense que els constructors del vas s'adonessin de la seva situació.

Una altra actuació arqueològica al deambulatori ha permès identificar

una seqüència de paviments tardeoantics (dos paviments d'*opus signinum*) i altmedievals (quatre nivells de paviment de morter de calç). També unes estructures que són els primers testimonis de la relació arquitectònica entre la basílica i el baptisteri. En aquest sector, devia haver-hi espais destinats als catecúmens i annexos o corredors per establir la circulació del bisbe i dels neòfits. Del baptisteri, només se'n coneix la piscina baptismal en forma de creu, però desconexim si es trobava en un annex de l'església o en un edifici independent.

El projecte de recerca, que forma part d'un projecte més ampli sobre

*Museu d'Història de Barcelona.

1. Vegeu l'apartat "Noticiari" de *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*. Època II, 9, 2013, pp. 200-201.

la Barcelona cristiana i visigoda², continuarà amb una nova intervenció arqueològica a l'interior de l'església que es començarà el setembre de 2014. En aquest moment també hi ha en marxa un projecte arquitectònic (Figuerola, Gavaldà, Romera, arquitectes) per a la restauració de la sagristia, espai on es localitza la piscina baptismal del segle VI que s'ha conservat *in situ* i que podrà ser visitada. Igualment, s'incorporaran a la visita pública les estructures de l'absis de la capçalera de la basílica antiga i l'espai de la cripta.

BALANÇ DE LA DIFUSIÓ CIENTÍFICA DEL PROJECTE DE L'ESGLÉSIA DELS SANTS MÀRTIRS JUST I PASTOR

BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO, J. 2013. "Barcelona, de colònia romana a *sede regia* visigoda, medina islàmica i ciutat comtal: una *urbs* en transformació". *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*. Època II, 9. Museu d'Història de Barcelona. Institut de Cultura. Barcelona. pp. 16-137.

BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO, J. (en premsa). "Barcelona, colonia en la *Hispania* romana y *sede regia* en la *Hispania* visigoda". *Ciudad y territorio: Transformaciones materiales e ideológicas de época clásica al alto-medioevo*. Universidad de Córdoba. Córdoba.

BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO, J. (en premsa). "*Barcino*, ciudad episcopal y *sede regia* durante la antigüedad tardía: las transformaciones del paisaje urbano". *XVIII Congreso Internacional de Arqueología Clásica*. Màrida (maig de 2013).

BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO, J. (en premsa). "Nuevos datos sobre el cristianismo en *Barcino*: los orígenes de la basílica dels Sants Màrtirs Just i Pastor de Barcelona". *XVI Congreso Internazionale di Archeologia Cristiana*. Roma (setembre de 2013).

BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO, J. (en premsa). "Les seus episcopals de Barcelona". *Arquitectura romànica a Catalunya, Puig i Cadafalch*. Institut Català d'Arqueologia Clàssica/Institut d'Estudis Catalans.

Figura 2
Vista de l'absis des de l'interior de la cripta.
[Fotografia: Pere Vivas]

2. El projecte de recerca està dirigit per qui subscriu aquesta aportació.

